

Heller

Van dezelfde auteur:

Twee zomers
Blind vertrouwen
Een echte vrouw
Hôtel du Lac
Nacht in Parijs

www.michaelberg.nl

www.michaelberg.be

Michael Berg

Heller

the house of books

Dit is een roman. Alle beschreven personen, locaties en situaties zijn ontsproten aan de fantasie van de auteur. Eventuele overeenkomsten met de werkelijkheid berusten op toeval.

Copyright © 2014 by Michael Berg
Een uitgave van The House of Books, Amsterdam

Omslagontwerp
Studio Jan de Boer BNO, Amsterdam
Omslagbeeld
© Sally Mundy/Arcangel Images
Foto auteur
Dieter en Cindy Ruys
Opmaak binnenwerk
ZetSpiegel, Best

ISBN 978 90 443 4310 6
ISBN 978 90 443 4368 7 (e-book)
NUR 305

www.michaelberg.nl

www.michaelberg.be

www.thehouseofbooks.com

All rights reserved.

Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd en/of openbaar gemaakt door middel van druk, fotokopie, microfilm of op welke andere wijze ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

The House of Books is een imprint van Dutch Media Books bv

voor N.

Love, only love
Can bring back your love someday
I will be there, I will be there

(Scorpions: 'Still loving you' van Klaus Meine/
Rudolf Schenker)

1

Het eerste telefoontje kwam midden tijdens de productiebespreking.

‘Yannis aan de lijn.’

Aan de toon waarop Suzanne de naam in mijn oor fluisterde, voelde ik meteen dat het foute boel was. Ik liet het gesprek doorverbinden naar de directiekamer en haastte me daarheen. ‘Met Tobias,’ zei ik na het horen van het klikje als teken dat Suzanne had neergelegd.

‘They found the yacht...’

Wanneer Yannis opgewonden is, spreekt hij Engels of Grieks. Hij ademde zo zwaar dat ik hem nauwelijks kon verstaan.

‘Wat?’

‘They found the Meltemi.’

Toen Debbie en ik de vakantievilla aan de baai kochten, hadden we van de eigenaar ook het zeiljacht overgenomen. Ik zag Marc en Esther voor me, toen ze nog klein waren, ingesnoerd in hun oranje reddingsvestjes die ze, op straffe van levenslang geen zakgeld, pas mochten uittrekken wanneer ze weer veilig aan land waren. Toen ik het jacht wilde verkopen, was Debbie er met haar volle gewicht voor gaan liggen. De Meltemi hoorde bij het huis. En omgekeerd.

‘Do you hear me, Tobias?’

Yannis’ geschreeuw brak mijn gedachten ruw af.

‘Yes, I hear you,’ riep ik terug. *‘What about the Meltemi?’*

‘It was empty!’

Terwijl de boodschap langzaam tot me doordrong, probeerde ik de gebeurtenissen op een rij te zetten. Voor zover ik die kende. Marc was naar Athene gevlogen. Van daaruit zou hij een binnenlandse vlucht naar Paros nemen. *Om de accu op te laden.* Ik vermoedde dat hij en Yannis weer eens ruzie hadden, maar ik had er niet naar gevraagd. Er zijn dingen waar ik me niet mee wil bemoeien. Vervolgens had Marc niets van zich laten horen. Wat me niet verbaasde. Er gaan weken voorbij dat we elkaar niet spreken of zien. Van Yannis hoorde ik dat Marcs mobiel uitstond. Voor Yannis natuurlijk reden meteen het allerergste te veronderstellen en in blinde paniek naar het eiland af te reizen. Daar aangekomen had hij me laten weten dat de Meltemi niet in de baai lag en dat hij nu de politie en kustwacht ging waarschuwen. Nu. Onmiddellijk.

‘Where have they found the yacht?’ vroeg ik zo kalm mogelijk.

Er volgde een heel verhaal, Engels afgewisseld met Nederlands, onderbroken door heftige ademteugen waardoor sommige woorden geheel of gedeeltelijk wegvielen. Ik begreep dat de Meltemi ten oosten van Naxos was teruggevonden, dobberend in de Egeïsche Zee met klapperende zeilen en een naar alle kanten uitslaande giek. Vissers hadden het zeiljacht stuurloos zien rondrijven. Een van hen was aan boord gegaan. Het motorsleuteltje stak in het contact, de kajuitdeur stond open, van de bemanning geen spoor. De vissers hadden de kustwacht gealarmeerd die de Meltemi naar de dichtstbijzijnde haven zou brengen waar de autoriteiten de toedracht van het ongeluk verder zouden onderzoeken.

Ongeluk.

Het woord echode door mijn hoofd. Bij een ongeluk stel je je een slachtoffer voor, al dan niet gewond, of zelfs dood. Maar nu was er niets.

‘Weet jij waar Marc kan zijn?’ riep een duidelijk hyperventilerende Yannis.

‘Ik zou het niet weten.’

‘Hij zal zichzelf toch niet van kant hebben gemaakt?’

Het was een typische Yannis-reactie.

‘Dat kan ik me niet voorstellen.’

‘Nee?’

‘Nee.’

‘Maar hij moet toch *ergens* zijn! Ik begrijp het niet!’

In Yannis’ hysterie klonk bezorgdheid door. Oprechte bezorgdheid. Het raakte me meer dan ik wilde toegeven. Ondanks een leeftijdsverschil van bijna twintig jaar en Yannis’ ziekelijke angst om door Marc te worden achtergelaten wanneer hij oud en gebrekkig was, waren de twee nog steeds samen. In tegenstelling tot Debbie en ik.

‘Wat moet ik doen, Tobias?’

‘Rustig maar. Misschien is...’

‘... maar we moeten toch iets doen?’

‘Ik kan het eerste vliegtuig naar Athene nemen,’ bood ik in een opwelling aan.

‘En dan?’

Ik zweeg. Yannis had gelijk. Wat kon ik in Athene uitrichten? Of op het eiland?

‘Dan neem ik contact op met de Nederlandse ambassade,’ riep ik. ‘Om de Griekse autoriteiten aan te sporen alles te doen wat mogelijk is. Patrouilleschepen, helikopters, satellietbeelden, infraroodcamera’s.’ Ik hoorde mezelf ratelen. Hoe vind je een lichaam op open zee? Ik had geen flauw benul.

‘Iemand moet de druk op de ketel houden,’ ging ik verder. ‘Zorgen dat die Grieken de zaak serieus nemen. Je weet hoe ze zijn. Dat bedoel ik natuurlijk niet persoonlijk,’ haastte ik me eraan toe te voegen.

‘Nee, nee.’ Opnieuw een paar heftige ademteugen. ‘Het lijkt me goed als jij de ambassade belt. Jij persoonlijk. Als ik bel...’

‘Ja ja,’ onderbrak ik hem. ‘Dat zal ik doen. Ik zal wel bellen. Natuurlijk.’ Ik hoorde mezelf weer ratelen. Rustig, sprak ik mezelf toe.

‘Ben je nog steeds in het huis?’ Terwijl ik de vraag stelde, zag ik de vakantievilla voor me, het hoofdhuis gebouwd in Cycladen-stijl. Een stenen huis zo vaak met witte kalk geschilderd dat alle scherpe hoeken en lijnen door de tijd waren afgevlakt. Kleine ramen met azuurblauwe luiken, een plat dak met een watertank. Naast het hoofdhuis de later aangebouwde vleugel met grote ramen en brede openslaande deuren. De terrassen rondom het huis, het zwembad, de vijgenboom, de waterput, de marmeren treden naar het privéstrand.

Wanneer was ik er voor het laatst geweest?

‘Ja, ik ben nog steeds in het huis,’ antwoordde Yannis alsof hij zijn aanwezigheid tegenover mij moest verantwoorden. ‘En daar blijf ik. Net zo lang tot Marc weer opduikt of tot...’

Gesnotter.

Mijn god, nog even en hij ging janken.

‘Ik ben heel blij dat je in het huis bent,’ zei ik en ik dacht aan Debbie. *Yannis maakt ook deel uit van de familie.* Vanaf het eerste moment had ze Yannis in haar armen gesloten. De vriend van Marc. In de nieuwe vleugel hadden de jongens hun eigen appartement. Net als Esther en Steven.

‘Wil je me op de hoogte houden, Yannis?’ Ik wist niets anders te vragen.

‘Natuurlijk, Tobias.’

Ik zag hoe mijn handen trilden en was blij dat er niemand in de kamer was.

‘Sterkte, Yannis,’ wist ik er nog uit te persen en ik legde snel de hoorn op de haak, me afvragend of ik ooit zo lang met hem had gesproken.

Het tweede telefoontje kwam kort daarna via mijn mobiel. Toen ik op het display zag dat het de minister-president was, maakte een mengeling van trots en opwindning zich van mij meester. Eenzelfde gevoel als twee weken geleden, toen hij me had gepolst om staatssecretaris van Kunst en Cultuur te worden. Helemaal ver-

rast was ik niet. In het geruchtencircuit circuleren altijd namen. Er worden lijstjes gemaakt. Op sommige prijkte mijn naam, had ik begrepen. Niet prominent, maar zolang je genoemd wordt, is er een kans. Staatssecretaris dus. In een zakenkabinet. Want een zakenkabinet was volgens de minister-president de enige manier om de impasse waarin de formatiebesprekingen waren beland te doorbreken. Dat ik van geen enkele partij lid was en geen politieke ervaring had was alleen maar een pre. Hij zocht geen politicus maar een manager, iemand die bewezen had dat je ook zonder subsidie-infuus succesvol kon zijn. Ik was de gedroomde kandidaat. *Denk erover na, Tobias*. Een paar dagen daarna had hij nog een keer gebeld om mijn antwoord te horen. Ik had ja gezegd. Hij had me op het hart gedrukt het verzoek voor me te houden tot het zakenkabinet erdoor was. Maar lang kon het niet meer duren.

Ik nam op. ‘Dag, Pieter.’

‘Dag, Tobias.’ Hij klonk even relaxed als altijd. ‘Stoor ik?’

Onwillekeurig keek ik om me heen. ‘Nee, je stoort niet,’ zei ik. ‘Anders had ik niet opgenomen.’

De bekende lach daverde mijn oor binnen.

‘Alles goed, kerel?’

Wat moest ik antwoorden? Mijn zoon wordt vermist. Suzanne had al een paar keer de ambassade in Athene gebeld. De ambassadeur zat in een ‘bespreking’. Mocht de man lastig doen, dan zou de minister-president ongetwijfeld een handje kunnen helpen. Maar zover was het nog niet. Of wel?

‘Prima,’ zei ik na even geslikt te hebben. ‘En met jou?’

‘Uitstekend. Waarom ik bel...’ De stem was veranderd. De tijd voor smalltalk voorbij. ‘We gaan het doen.’ Het klonk als de slogan voor de nieuwe campagne. ‘Kan ik op je rekenen?’

‘Eh...’ Ik probeerde Marcs vermissing en alle mogelijke consequenties uit mijn gedachten te bannen. Ik moest Debbie nog bellen. Waarom had ik haar niet meteen gebeld? Waarschijnlijk om niet overladen te worden met verwijten dat ik nooit genoeg

om mijn zoon had gegeven en dat het allemaal mijn schuld was. ‘Ja hoor,’ antwoordde ik, ‘je kunt nog steeds op me rekenen.’ Het kwam er een stuk minder overtuigend uit dan bedoeld.

‘En het thuisfront staat achter je?’

Thuisfront. Ik vind het een rotwoord. Alsof iedereen elkaar vanuit de loopgraven bestookt.

‘Je bedoelt Xenia?’ vroeg ik.

Tijdens recepties hadden Xenia en Pieter wel eens een paar woorden met elkaar gewisseld.

‘Wie anders?’ riep hij lachend. ‘Nou, wat vindt ze ervan?’

‘Ze was verrast.’

‘Blij verrast, mag ik hopen?’

‘Uiteraard.’

Xenia was helemaal niet zo blij geweest. Ze vond het eervol dat ik was gevraagd en begreep dat je dan moeilijk nee kunt zeggen. Wat haar stoorde was het moment. Over een paar dagen werd ik zestig. We hadden afgesproken dat ik het rustiger aan zou gaan doen. Om meer tijd te hebben voor Dream, onze stichting, en vooral: meer tijd voor elkaar.

‘Goed te horen dat ze blij verrast was,’ zei Pieter. ‘Ik denk dat ze nog veel blijer wordt als ze hoort dat het niet om een staatssecretariaat gaat.’ Hij liet een pauze vallen om de spanning op te voeren. ‘Ik wil dat je minister wordt.’

‘Pardon?’

‘Het leek me een goed idee om de sector een vakminister te geven. Om de kritiek dat we kunst en cultuur niet serieus zouden nemen voor te zijn.’

‘Maar eh...’

‘Tobias, nu niet terugkrabbelen! Je bent de beste man die ik kan bedenken. Je bulkt van de ideeën. Je kunt als geen ander met de media omgaan. Maar nog belangrijker: je geniet respect van de hele sector. Kortom...’

Ik voelde hoe het bloed me naar het hoofd steeg en me deed duizelen.

‘Aanstaande maandag wil ik alle namen presenteren,’ denderde de minister-president door. ‘Om twee uur staat een korte toelichting gepland in Nieuwspoort. Tot die tijd krijgt de pers geen naam te horen. Niet van mij en ik reken erop dat ook jij met geen woord over deze kwestie rept.’ Hij grinnikte.

‘Natuurlijk.’

‘Maak je borst maar nat want vanaf maandagmiddag zal het journaal je ongetwijfeld weten te vinden. Tobias Heller, de nieuwe minister voor Kunst en Cultuur!’

Terwijl een vette lach tegen mijn trommelvlies sloeg, wierp ik een blik in mijn agenda. Maandagmiddag 8 juli stonden afspraken die Suzanne zou moeten afzeggen. Ik wilde alle tijd hebben voor de pers. *Meneer Heller, uw reactie graag!* In gedachten zag ik me omringd door elkaar verdringende journalisten, cameramensen en fotografen.

‘Donderdag 11 juli vindt ’s middags de installatie van het kabinet plaats,’ vervolgde de minister-president. ‘Eerst naar de koningin en dan met z’n allen het bordes op. De dag daarna hebben we ons eerste kabinetsoverleg, en dan...’

Minister van Kunst en Cultuur. De gedachte was overweldigend.

‘Hallo, Tobias. Ben je daar nog?’

‘Natuurlijk, Pieter.’

‘Mooi. Want er moeten nog wel wat zaken geregeld worden. Om iedere schijn van belangenverstrengeling te voorkomen behoren bewindslieden geen zakelijke belangen te hebben. Daar bestaan overigens allerlei handige oplossingen voor. Je parkeert je belangen tijdelijk in een of andere stichting waar je zelf niet in het bestuur zit. Wat betreft Heller Entertainment begrijp ik dat de troonopvolger al klaarstaat.’

‘Klopt,’ zei ik zonder te vragen hoe hij aan die informatie kwam.

‘Verder worden alle bewindslieden-in-spe gescreend. Een feiten- en integriteitsonderzoekje van niks. Een paar telefoontjes met je omgeving. De AIVD werpt nog snel een blik in hun archieven. Mocht je nog een lijk in de kast hebben liggen, dan is het nu tijd

om te bekennen.’ Er klonk weer een bulderlach. ‘Nog vragen?’

Ik veronderstelde dat er nog meer kandidaten gebeld moesten worden. ‘Nee, Pieter.’

‘Mooi. Als er iets is, je hebt mijn nummer. Maandagochtend hebben we nog wel even contact. Dan hoor je ook de namen van je toekomstige collega’s. Ik wens je een prettig weekend. Dag, Tobias.’

‘Dag, Pieter.’

Nadat ik had opgelegd, trilden niet alleen mijn handen. Tegenstrijdige gedachten en gevoelens stapelden zich op. Hoop en vrees, vreugde en verdriet. Een aanstaand ministerschap en een vermiste zoon. Twee telefoontjes, waarna mijn leven volledig overhooplag.

2

De beste ideeën passen op een bierviltje. Een, twee zinnen. Hoe simpeler, hoe beter. Geen toeters en bellen, geen overbodige franje. Duidelijkheid. Dat geldt bij uitstek voor televisieformats. Ik ben televisieproducent. Oprichter en eigenaar van de Heller Entertainment Factory, tegenwoordig opererend onder de naam HEF International, kortweg HEF. Ik ontwikkel televisieformats. Van idee, productie, tot en met de tape voor uitzending.

Over formats wordt vaak geheimzinnig gedaan, maar eigenlijk is het heel simpel. Het is een blauwdruk voor een televisieprogramma of een serie. Dat wil zeggen: iedere uitzending heeft dezelfde begintune, dezelfde leader, dezelfde presentator, dezelfde programmaonderdelen, dezelfde opbouw, dezelfde spelregels, dezelfde setting, dezelfde eindtune. Saai? Nee hoor. Kijkers vinden het juist fijn als ze hun favoriete programma met één oogopslag herkennen.

Een goed format is goud waard. Hoe aantrekkelijker de formule, hoe meer landen het programma kopen. Des te harder rinkelt de kassa van de producent. Op de internationale televisiemarkt gaan miljarden om. Gameshows, comedy's, dating- en talentshows, make-overprogramma's, realityseries. HEF maakt het of heeft het gemaakt. Feelgoodtelevisie voor een zo breed mogelijk publiek.

Ik ben lang niet zo groot als Endemol of Fremantle, maar met zes buitenlandse vestigingen, ruim driehonderd vaste medewer-

kers en een jaaromzet van bijna driehonderd miljoen sta ik wel in de top vijftwintig van internationale televisieproducenten.

Ik kom van ver. Voor mijn succes heb ik hard moeten werken. Voor erkenning nog meer. Amusementsprogramma's die een groot publiek bereiken zijn per definitie verdacht. Critici menen dat het geen kunst is om iets leuks te maken. Maar zo werkt het niet. Iets leuks bedenken is het moeilijkste wat er bestaat. Dat is brainstormen, bouwen, afbreken en weer bij nul beginnen. Vierentwintig uur per dag, zeven dagen in de week. Als we denken dat we een goed idee hebben, begint het. Kandidaten casten, script schrijven, muziek componeren, decor bouwen, lichtplan ontwerpen. En dan de studio in voor de opname. Met publiek. Altijd met publiek. Daarna monteren, net zo lang tot alles gelikt doorloopt, en dan evalueren en testen. Door proefpanels. De fouten worden eruit gehaald. Want er zijn altijd fouten. Dus weer terug naar de montagetafel. Soms wordt het hele programma zelfs opnieuw opgenomen. En dan, eindelijk, is er de *pilot*, de proefuitzending waarmee we de boer op gaan. Iedere keer weer hopen we de big bang, de ultieme klapper, te hebben gevonden. De werkelijkheid valt tegen. Van de twintig briljante ideeën blijven er misschien een, twee over. Het is een loterij. *Sometimes you win, sometimes you lose.*

Ik had best wel snel succes. Maar terwijl het publiek massaal genoot van mijn programma's, deed de pers alsof ik niet bestond. Tot de dames en heren critici vonden dat ze mij niet langer konden negeren. Toen besloten ze me met de grond gelijk te maken. Ik produceerde pulp en bagger. Mijn programma's waren een belediging voor de goede smaak. 'Hellers Ellende Fabriek', schreef een journalist ooit. Toen ik een eigen televisiezender wilde beginnen, had een columnist het over de 'strontbuis'. Het woord werd zo populair dat het in de Dikke van Dale is opgenomen.

Inmiddels heeft het moddergooien plaatsgemaakt voor bewondering, respect, ja zelfs voor erkenning. Natuurlijk geniet ik daarvan. Maar behoedzaam, nooit openlijk. Doe maar gewoon,

dan doe je al gek genoeg. Voor je het weet, hakken ze je kop eraf. Eén uitglijder is genoeg. Het grootste vermaak in dit land heet leedvermaak.

HEF is een enorm bedrijf geworden. Iedere dag vinden er opnamen plaats, wordt er gemonteerd en vergaderd. Ik probeer zoveel mogelijk aan te schuiven en mee te denken. In ieder geval wil ik alles zien. Zeker in de eindfase. Niets gaat de deur uit zonder mijn toestemming. Ik bén HEF, het geweten en de ziel van het bedrijf, de pater familias, desnoods de advocaat van de duivel. In de euforie over iets nieuws moet iemand het hoofd koel houden. Dat kan ik goed. Koel blijven. Zo heb ik HEF groot gemaakt.

De concurrentie op de televisiemarkt is moordend, de kijker genadeloos. In een split second wordt er beslist. Een studiogast met een wrat op zijn neus, een hakkelende presentator, een tribune met te veel bejaarde toeschouwers, een lelijk decor, een zangeres met een fout jurkje. Eén druk op de afstandsbediening en je bent de kijker kwijt. En met al die apparaten waarop de consument kan kijken wanneer het hem of haar uitkomt, zal de concurrentie nog moordender worden.

Tegenwoordig moet alles groot, spectaculair, snel en indringend zijn. De kijker wil drama en emotie. Neem de spelshow waarbij de kandidaten, beroemde landgenoten of wannabe's, met gevaar voor eigen leven hun grenzen moeten verleggen. Bergen worden beklommen, woestijnen doorkruist, rivieren bedwongen, ontberingen doorstaan. Droogte, warmte, kou. Slangen, schorpioenen en ander ongemak liggen op de loer. Op jacht naar de schat. Hoe extremer, hoe beter. Of neem de tien bloedmooie singles – vijf stoere jongemannen, vijf bloedmooie meiden – die honderd dagen moeten doorbrengen in een villa op een onbewoond eiland. Tientallen camera's registreren hoe het op de set broeit en knettert. Camera's in de woonkamer, in de slaapkamers, onder de douche, in de keuken, bij het zwembad. Seks, spanning en spelletjes. Ongegeneerde close-ups van huilende kandidaten. Het stel dat de anderen eruit bokst, wint de hoofdprijs.

Ook ik heb dat soort programma's geproduceerd. Met succes. Toch denk ik dat we in onze jacht op de kijker zijn doorgeslagen. Soms zou ik terug willen naar vroeger, naar de eenvoud. *Een goed gesprek* was zo'n programma-idee dat je op een bier-viltje kon uittekenen. Een studio, een gast, een interviewer. Praten. Drie uur. Live. Onderbroken door een paar filmpjes.

Ik had het programma graag willen bedenken. Maar al had ik het bedacht, dan had ik het nooit durven uitbrengen. Toen *Een goed gesprek* meer dan een kwart eeuw geleden van start ging, voorspelden de kenners dat er geen hond zou kijken. De idioten die toch zouden kijken, zouden halverwege de uitzending in slaap sukkelen. Drie uur livetelevisie met één gast stond gelijk aan zelfmoord. Alleen een omroep met lak aan kijkcijfers had dit kunnen bedenken. Een dikkige blonde jongeman met een hockeyaccent mocht het programma presenteren. Dat hij nauwelijks interviewervaring had deed er niet toe. De gasten zouden zo interessant zijn dat ze het programma moeiteloos zouden kunnen dragen. Een morsige bioloog, een nurkse pijprokende schrijver, een museumdirecteur, een filosoof, een onverstaanbare choreograaf en een zelfingenomen *captain of industry* beten het spits af. Zes mannen. Zes oersaaie mannen. De kijkcijfers – sorry, ik heb een beroepsmatige afwijking voor kijkcijfers – waren dramatisch. Ieder weldenkend mens had het programma onmiddellijk van de buis gehaald. De directeur van de Vrije Omroep echter sprak over 'interessante televisie' en een 'geslaagd experiment'. Om onverklaarbare redenen verscheen het programma het volgende seizoen weer in het zendschema. En het jaar daarop weer. Enzo-voorts. Zes gasten. Iedere zomer weer opnieuw.

De dikke blonde presentator mocht het maar liefst zeven seizoenen proberen. Daarna was het volgens de Vrije Omroep tijd voor 'nieuw elan'. Er kwamen gastpresentatoren. Niet dat het programma daardoor beter werd. Niet altijd tenminste. Ervaren interviewers van wie je zou wensen dat ze een paar jaar bleven zitten, werden na één seizoen al vervangen door een over het

paard getilde cabaretier die zichzelf belangrijker vond dan zijn gasten of door een correspondent die zo lang in het buitenland had gewoond dat hij nog niet de helft begreep van wat zijn Nederlandse gasten hem te vertellen hadden. Het werd een nationale sport om ieder jaar de nieuwe presentator van *Een goed gesprek* kritisch tegen het licht te houden. Superkritisch. Was de interviewer nou dronken of niet? Waren de vragen scherp genoeg om het de gast moeilijk te maken? Maar het moet gezegd: het programma werd steeds beter. Kortere filmpjes en fragmenten, gasten die echt iets te vertellen hadden. Ik herinner me een omstreden oud-politicus die al jaren niet meer met de pers had gesproken en een boekje opendeed over zijn ex-collega's, een bevlogen arts die een pleidooi hield om alle bejaardenhuizen af te breken en jonge gezinnen een subsidie te geven om een ouder iemand in huis op te nemen en een eigenzinnige ondernemer die alleen nog in Afrika wilde investeren. Spraakmakende televisie. De laatste jaren was ik een echte fan van het programma geworden. Sommige gasten kende ik persoonlijk. Met enkelen had ik zelfs gewerkt. Zoals met de zanger uit mijn eigen stal die vorig jaar de presentator van *Een goed gesprek* tot waanzin had gedreven door maar liefst een halfuur lang live met zijn moeder te bellen. Hilarische televisie.

Het programma bestond nu zesentwintig jaar. De rekensom was eenvoudig. Honderdzesenvijftig gasten. Politici, schrijvers, acteurs, wetenschappers, ondernemers. De fine fleur van Nederland.

Geduld, hield ik mezelf voor. Het was een kwestie van tijd.

Ik sta met mijn rug naar het bord. Tegenover me een muur van grijnzende gezichten. Een nieuw schooljaar, maar dezelfde jongens als verleden jaar. Niets zal veranderen. Gesmoes, gegrinnik. Iedereen weet wat er gaat gebeuren. We moeten ons voorstellen. Met voornaam en doopnamen en achternaam. En nu is het mijn beurt.

‘Ik heet...’

Mijn volledige naam luidt Jeu Tobias Maria Crutzen.

‘Jeu...’

Bij de ‘J’ gaat alles nog goed. Jeu. Vader en opa heten ook Jeu. Bij de ‘T’ van Tobias gebeurt waar ik al bang voor ben. Mijn mond verkramp, het puntje van mijn tong slaat als een springveer tegen het gehemelte. Terwijl ik voel hoe mijn ogen beginnen te draaien, hoor ik hoe de klas in lachen uitbarst.

‘Stilte!’

Na ingrijpen van meester Boer keert de rust weer terug. De rest van de dag houd ik mij gedeisd. Niet opvallen. Alsof dat helpt. Na school gaat het pesten gewoon verder.

‘Zeg het.’

Een steegje achter de huizen. Ze hebben me klemgezet. Ik kan geen kant uit.

‘Wat?’

‘Je naam.’

‘Jeu.’

‘Nee, je volledige naam.’

Met zijn vieren drukken ze me tegen de muur.

‘Zeg het. Nu!’

De jongens torenen een kop boven mij uit. Ze zijn sterker dan ik. De meeste jongens van mijn leeftijd in de kolonie zijn sterker. Ze worden mijnwerker, net als hun vaders. Na de lagere school gaan ze naar de Ondergrondse Vakschool. Met zeventien mag je al drie dagen ondergronds werken. En met achttien draai je volle schichten. Stoer.

‘Zeg het, Crutzen!’

‘Jeu T-t-t...’

Wanneer ik bijna in mijn gestotter stik, laten ze me gaan.

Mijn vader is ook mijnwerker. Net als opa Heller. Opa Crutzen was ook mijnwerker. Was, want hij leeft niet meer. Ik wil geen mijnwerker worden. Wanneer ik het wiel van het schachtblok zie draaien, krijg ik het spontaan benauwd. Ik stel me voor

hoe de lift zakt en hoe de kompels, eenmaal beneden aangekomen, zich verspreiden om aan het werk te gaan. Zwaar werk. Op achthonderd meter onder de grond heersen helse temperaturen. Slechte lucht. Stof. Het werk is gevaarlijk. Een instortende gang, een ondergrondse overstroming, een explosie van mijngas. Iedere week vallen er gewonden. Lichtgewonden, zwaargewonden. Soms zelfs doden.

Alle volwassen mannen in de kolonie werken ondergronds. Maar over de gevaren hoor je niemand. Daarvoor is iedereen veel te trots om mijnwerker te zijn. De mijn is de beste werkgever die een man zich kan wensen. Een loon hoger dan dat van andere arbeiders, voordelige huisvesting, een ziektekostenverzekering, een goed pensioen. Zelfs voor de vrije tijd wordt gezorgd. De voetbalclub, de fanfare, de duivenmelkersvereniging. Alles van de mijn.

We wonen in de Reestraat, in een rijtjeshuis van bruinrode baksteen met een rood pannendak. Een kleine woonkamer en achterkamer, een keukentje met een nog kleiner bijkeukentje. Op de eerste verdieping drie kamertjes. Geen douche. Geen enkel huis in de kolonie heeft een douche. De mannen douchen dagelijks op de mijn. Moeder en ik gaan eens per week in de tobbe. Net als alle andere moeders en kinderen in de kolonie.

Achter het huis is een plaatsje voor de duiventil en een schuurtje voor de kolen. Rechts van ons woont de familie Wittich uit Düsseldorf, links de familie Novak uit Zakopane. In de buurt wonen nog meer buitenlanders. Vooral Duitsers en Polen, maar ook Slovenen, en een paar families uit Drenthe die niet katholiek zijn en met zo'n merkwaardig accent spreken dat ze gemakshalve ook als buitenlanders worden beschouwd.

Strikt genomen is moeder ook buitenlandse. Ze is Duitse. Maar op de mijn werken zoveel Duitsers dat ze niet als buitenlanders worden gezien. Bovendien is Duits op de mijn de voertaal.

De kinderen op straat spreken dialect. Maar ik waag me zo min mogelijk op straat. Te veel jongens die het op mij hebben ge-

mund. Behalve dat ik stotter, ben ik enig kind. In de kolonie waar vier, vijf kinderen per gezin normaal zijn valt zo iets meteen op. Waarom heb jij geen broertjes of zusjes? Waarom krijgen jullie nooit bezoek van de pastoor die alle gezinnen bezoekt waar nog een of meer kindjes bij kunnen? Volgens de aanvoerder van mijn treiteraars, een jongen met armen als een gorilla die hij ook net zo laat bungelen, ben ik een 'hoerenkind' en is mijn vader 'impotent'. Genoeg redenen om me het leven zuur te maken.

'Waarom heb ik geen broertjes of zusjes?'

Ik zit met moeder op de canapé en luister naar de Duitse radio.

'Tijdens jouw geboorte is er iets misgegaan,' antwoordt ze. 'Maar gelukkig ben jij gezond. *Gott sei Dank.*' Haar hand strijkt over mijn haar.

'Wat is er dan misgegaan?'

Ze gebaart dat ze er niet over wil spreken, maar haar gezicht verraadt dat het iets pijnlijks moet zijn geweest.

'Kunt u daarom geen kinderen meer krijgen?' vraag ik.

Een nauwelijks zichtbaar knikje. Dan begint ze te huilen. Heel zachtjes.

'Maar eh... vader is wel mijn vader?'

'Natuurlijk.' Ze moet glimlachen. 'Wat dacht jij dan?'

Ik haal mijn schouders op. Eerlijk gezegd weet ik niet wat ik moet denken. Wel begrijp ik iets beter waarom vader me behandelt als iemand die niet bestaat. Alsof het mijn schuld is dat hij niet meer kinderen kan maken.

Wanneer vader thuis is, trek ik me het liefst terug in mijn kamer en knutsel aan mijn radio of ik fiets naar oma Crutzen die een paar straten verderop woont. Soms ga ik naar de hei. Aan de oevers van de Rode Beek zijn witte zandduinen waardoor het zelfs op een grijze dag lichter lijkt dan ergens anders. Ook groeien er bomen die anders zijn dan de bomen in de kolonie en die de omgeving iets exotisch geven. Moeder weet waar ik heen ga. *Zul je voorzichtig zijn, Kleiner? En ga je niet te ver?* Ik beloof het

haar. Als ik zeker weet dat niemand me heeft gevolgd, trek ik mijn schoenen en sokken uit en waad door het ondiepe bruine water. Terwijl mijn voeten in de zachte zandbodem wegzinken en het water om mijn enkels spoelt, stel ik me voor dat ik ergens anders ben. Ver weg. In een land waar altijd de zon schijnt en waar geen roet uit de lucht valt en waar de mensen in witte huizen wonen. Ooit, zo neem ik me voor, vertrek ik uit de kolonie. Van het donker naar het licht. Naar het land van mijn dromen. Geen idee waar dat land ligt. Laat staan hoe ik hier ooit wegkom.

Een woensdagochtend in februari. Over de vijver in de tuin lag een dun laagje ijs. De takken van de struiken waren berijpt. Een bleek zonnetje prikte tussen de kale bomen de keuken binnen. Mijn mobiel lag naast de ochtendkranten. Niet omdat ik een telefoontje verwachtte, maar omdat het ding me waarschuwt wanneer ik mijn medicijnen moet innemen. Ik had net mijn tweede kop koffie gedronken en wilde opstaan toen het toestel overging met op het schermpje een onbekend telefoonnummer.

‘Ja?’

‘Spreek ik met Tobias Heller?’

Ik herkende de kakkineuze stem onmiddellijk. Frank Meijer, de eindredacteur van *Een goed gesprek*.

‘Ja,’ antwoordde ik.

‘U spreekt met Frank Meijer.’

Ik zei niets.

‘Van de Vrije Omroep.’

Ik bleef dapper zwijgen.

‘U weet wie ik ben?’

‘Ja, ja,’ antwoordde ik achteloos, maar niet onvriendelijk.

Ik probeerde tijd te winnen. Eerlijk gezegd wist ik niet zo goed wat ik van Meijer moest vinden. We hadden elkaar bij officiële gelegenheden een paar keer de hand geschud. Zoals BN’ers el-

kaar de hand schudden. Een blik van ik-ken-jou-en-jij-kent-mij, de status-quo bevestigend, zonder dat iemand gezichtsverlies lijdt. Meijer leed aan depressies. Hij had er een boek over geschreven en was een paar keer op televisie geweest om erover te vertellen. In werkelijkheid was hij een stuk kleiner dan op televisie, ongeveer mijn lengte. Hij was nog steeds behoorlijk dik en verfde inmiddels zijn haar. Zijn ogen stonden een beetje bol en hij had de blik van iemand die onder de pillen zat. Een jaar of twee geleden, bij de opening van een door Dream gefinancierde tentoonstelling van jonge kunstenaars in de Nieuwe Kerk, hadden we een paar woorden met elkaar gewisseld. Ik herinnerde me zijn commentaar bij het tentoongestelde werk. *Interessant.*

‘Hebt u even tijd, meneer Heller?’

Eigenlijk niet. Het uurtje ’s ochtends is mijn enige vrije uurtje van de dag. Twee koppen koffie, de eerste en tevens laatste twee, de kranten. Niemand die me stoort.

‘Ja hoor,’ antwoordde ik na een blik op mijn horloge. Het was halftien. Xenia staat meestal tegen tien op. Om Jack uit te laten, onze hond, beter gezegd: Xenia’s hond. Zodra de jack russel ’s ochtends van mij zijn kluif heeft gekregen, gaat hij in de hal voor de trap liggen wachten tot de echte baas komt.

Ik sloot de keukendeur. ‘Wat kan ik voor u doen?’ vroeg ik op dezelfde achteloos vriendelijke toon terwijl ik naar het raam liep en de tuin in keek.

‘We wilden eens met u praten.’

We.

Ik had het goed gehoord. Meijer sprak namens de Vrije Omroep. Ik wist dat in februari de gasten voor de zomer werden vastgelegd. Idioot vroeg. Maar zo werkt het bij de publieke omroep. Lange productietijden, te veel mensen die niets te doen hebben. Ik zei nog steeds niets. Soms kun je beter even je mond houden. Aan de rand van de vijver streek een koolmeesje neer dat me brutaal opnam. Ondertussen voelde ik mijn hartslag oplopen.